

УДК 378.147:811.111(045)

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА СТУДЕНТІВ-ТУРИЗМОЗНАВЦІВ

Іванова І. М.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Анотація. Проаналізовано психолінгвістичні передумови навчання професійно орієнтованого англomовного письма студентів-туризмознавців. Встановлено, що письмо, як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, характеризується такими етапами породження письмового тексту: етап мотивації та формування мовленнєвої інтенції; етап орієнтування; етап планування; етап реалізації плану; етап контролю. Доведено, що проблема формування компетентності у писемному мовленні фахівців у сфері туризму стосується насамперед методики навчання майбутніх туризмознавців такого поширеного туристичного продукту, як текст екскурсій різних видів, адже екскурсійне обслуговування є дуже важливою частиною комплексу туристських послуг.

Ключові слова: компетентність у письмі, мовленнєва діяльність, психолінгвістичні передумови, мотивація, уміння та навички.

Іванова И. М. Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова
Психолингвистические предпосылки обучения профессионально ориентированного
англыязычного письма студентов-туризмoведов

Аннотация. Проанализированы психолингвистические предпосылки обучения профессионально ориентированному англoязычному письму студентов-туризмoведов. Установлено, что письмо, как продуктивный вид речевой деятельности, характеризуется следующими этапами порождения письменного текста: этап мотивации и формирования речевой интенции; этап ориентирования; этап планирования; этап реализации плана; этап контроля. Доказано, что проблема формирования компетентности в письменной речи специалистов в сфере туризма касается прежде всего методики обучения будущих туризмoведов такому распространенному туристическому продукту, как текст экскурсий различных видов, ведь экскурсионное обслуживание является очень важной частью комплекса туристских услуг.

Ключевые слова: компетентность в письме, речевая деятельность, психолингвистические предпосылки, мотивация, умения и навыки.

Ivanova I. National Pedagogical Dragomanov University
Psycholinguistic prerequisites of teaching professionally oriented English writing
to the students of Tourism

Abstract. Introduction. To become proficient in English for Specific Purposes (ESP) is an integral part of training in Tourism. Thus, the Methodists face the task to develop appropriate methods of teaching the students of Tourism to write professionally oriented texts. The aim of the article is to investigate psycholinguistic and psychological prerequisites and peculiarities of teaching professional English writing to the students of Tourism. **Methods.** Foreign and Ukrainian scientists works dedicated to psycholinguistics were used to analyze the existing scientific concepts concerning psycholinguistic prerequisites and peculiarities of teaching professionally oriented English writing to the students of Tourism. **Results.** According to psycholinguists, writing is a complicated process which is characterized by the correlation of the sounds perceived by the ear to the sight seen letters. To form creative motivation for writing professionally oriented texts, in our case excursions for tourists, it is necessary to choose interesting meaningful authentic texts as a pattern for the students and to use them verbally in communicative situations. **Conclusion.** From the point of psycholinguistics writing should be seen as a form of speech activity, which is from the point of view of quantity and content of its phases, has a very

significant difference compared to all other types of speech activity. When students of Tourism create the text of excursion, that is when performing quite creative work, writing process develops as a succession of changing of phases, modeling of which in corresponding exercises is allowed to make more efficient.

Keywords: writing competence, speech activity, psycholinguistic prerequisites, motivation, habits, skills, ability.

Постановка проблеми. Згідно з вимогами Програми з англійської мови для професійного спілкування [10], у немовному вищому навчальному закладі (ВНЗ) передбачається досягнення студентами наприкінці курсу англійської мови (АМ) рівня В2 в оволодінні писемним мовленням. Цей рівень нижчий, ніж у мовному ВНЗ, що цілком природно, враховуючи умови навчання у немовному ВНЗ (менша кількість годин аудиторних занять, значно коротший термін вивчення АМ, нижчий вихідний рівень мовної підготовки при вступі до ВНЗ тощо) та інші потреби у практичному використанні іноземної мови (ІМ) після закінчення її університетського курсу. Рівень В2, з точки зору Загальноєвропейських Рекомендацій [6, с. 27], вимагає розвитку умінь писати чіткі, докладні тексти на широке коло тем, пов'язаних з інтересами того, хто пише.

Оволодіння ІМ професійного спрямування є невід'ємною складовою підготовки фахівців у будь-якій сфері, зокрема у сфері туризму, особливо з огляду на те, що динамічний розвиток туризму в Україні ставить високі вимоги до рівня підготовки кадрів у цій галузі, адже для успішного розвитку індустрії туризму необхідні фахівці, які володіють не тільки знанням туристичних ресурсів України, рекреаційної географії, туристських послуг, рекреаології, менеджменту і маркетингу туризму, екскурсознавства, туropolерейтингу тощо, але й розвинутою іншомовною комунікативною компетентністю. А це означає, що кінцевою практичною метою в оволодінні майбутніми туризмознавцями ІМ є формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, зокрема компетентності у писемному мовленні (КП), яка передбачає їхню здатність створювати письмові тексти, релевантні у професійній діяльності, наприклад тексти екскурсій різних видів, різні типи листів, рекомендацій, резюме тощо. Таким чином, перед методистами постає завдання розробити ефективну методику навчання студентів-туризмознавців написання професійно орієнтованих текстів, зокрема текстів екскурсій, які є одним з найприбутковіших туристичних продуктів, що постійно вдосконалюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на зростання інтересу до проблеми формування англомовної писемної компетентності у сучасній методиці її досліджено в багатьох наукових працях. Серед іноземних методистів, які розглядали питання розвитку вмінь писемного мовлення і технології формування навичок і умінь цього виду мовлення, слід назвати D. Fried-Booth, V. Evans, J. Harmer, T. Hedge, T. Hutchinson, M. Maxom, R. Ribé, F. L. Stoller та ін.

Загальні теоретичні питання навчання іншомовного писемного спілкування студентів немовних ВНЗ досить глибоко вивчено у дослідженнях В. В. Бебих, О. П. Биконі, Т. В. Глазунової, Н. В. Зінукової, Т. М. Корж, Л. В. Курило, О. Б. Тарнопольського та С. П. Кожушко, О. С. Синєкоп, Г. С. Скуратівської, О. М. Устименко та інших. Так, вітчизняними науковцями було розроблено й експериментально перевірено методику формування писемних умінь у студентів різних спеціальностей: економістів (Биконя О. П., Зінукова Н. В., Скуратівська Г. С.); майбутніх менеджерів (Каменєва Т. М.); студентів технічних навчальних закладів (Корж Т. М.). В. В. Бебих дослідила методику організації самостійної роботи у процесі навчання ділового письма. Методика навчання анутовання професійно орієнтованої літератури розроблена Т. М. Корж, а методика навчання написання фахової документації – О. М. Устименко. Використання новітніх комп'ютерних технологій у навчанні письма було обгрунтовано і перевірено О. С. Синєкоп.

В останні роки з'явилися дослідження, присвячені навчанню професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх фахівців у сфері туризму. Зокрема Л. Є. Шевніна дослідила формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх

менеджерів туризму, а А. Ю. Чуфарлічева – методику навчання створення англомовних туристичних проектів. Однак проблема формування КП студентів-туризмознавців, зокрема створення текстів екскурсій, залишається дотепер недослідженою, попри велику роль цього туристичного продукту в туристичному бізнесі.

Метою статті є дослідження психолінгвістичних передумов та особливостей навчання професійно орієнтованого англомовного письма студентів-туризмознавців.

Основні результати дослідження. З метою вирішення поставлених у цій статті завдань необхідно розглядати проблему навчання іншомовного професійно орієнтованого письма з позицій декількох підходів, насамперед комунікативно-діяльнісного (особистісно-діяльнісного), компетентнісного і, безумовно, професійно орієнтованого [8, с. 82–90]. Інші підходи (рефлексивний, культурологічний, рівневий) відіграватимуть вирішальну роль в обґрунтуванні інших передумов і засад методики навчання письма, що розробляється.

Розвиток письма як виду мовленнєвої діяльності (МД) розглядався протягом багатьох років як одна з чотирьох практичних цілей навчання і вивчення ІМ у ВНЗ. З позицій комунікативно-діяльнісного підходу цей вид МД вивчався як динамічна сукупність відповідних знань, навичок і вмінь, закономірності та особливості формування яких досліджувалися у психолінгвістиці і використовуються й сьогодні у сучасній методиці.

З розвитком компетентнісного підходу до процесів навчання і вивчення ІМ ці компоненти науковці почали розглядати у складі іншомовної комунікативної компетентності, зокрема КП, тобто вже з урахуванням здібностей, досвіду, цінностей, ставлень особистості, її спроможності та поведінкового компонента [8, с. 84]. Таким чином, КП як одна з кінцевих практичних цілей навчання ІМ у ВНЗ визначається сьогодні як здатність особистості спілкуватися у письмовій формі в життєво важливих і релевантних для обраної професії сферах і ситуаціях спілкування відповідно до мети спілкування (комунікативного наміру), продукуючи тексти відповідних жанрів і типів. КП передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання іншомовного мовлення у різних типах письмових висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно з правилами спілкування у національно-культурній спільноті виучуваної мови [8, с. 390].

Розглянемо психолінгвістичні передумови формування КП. З цією метою необхідно зупинитися спочатку на взаємозв'язку писемного та усного мовлення. Для нашого дослідження цей фактор має вирішальне значення, тому що цільовий жанр тексту – екскурсії – є письмовим продуктом, який, однак, призначено насамперед для усної презентації (говоріння) та усного сприйняття (тобто для слухання, а не для читання).

Аналіз теоретичних передумов навчання студентів немовних спеціальностей писемного англійського професійно орієнтованого мовлення дає змогу дійти висновку, що усне (говоріння та аудіювання) і писемне (читання і письмо) мовлення перебувають у найтіснішому взаємозв'язку, який ґрунтується на спільності комунікативної функції обох форм мовлення, мовного матеріалу, який використовується, та деяких закономірностей внутрішнього мовлення [11, с. 22].

Психолінгвістичною основою письма є створення зорово-графічних відбитків мовних знаків та розвиток рукомоторних механізмів. З точки зору психолінгвістики письмо необхідно розглядати як вид МД. МД має ту саму структуру, що й будь-яка інша діяльність, тобто складається з окремих дій, які, в свою чергу, базуються на операціях. Діяльність в цілому виконується під впливом та реалізує мотив людини, яка її розпочала, окремі дії спрямовані на досягнення цілей, що мають бути досягнутими для реалізації мотиву, а операції обумовлюють використання тих способів дій, що забезпечують їх оптимальне використання [12, с. 24].

Якщо порівнювати процес письма з процесом говоріння, то легко помітити, що під час письма функціонують додаткові аналізатори – зоровий та рукомоторний – і діють додаткові механізми – механізми переведення звукового коду у графічний. Таким чином, у процесі письма

працюють всі види аналізаторів: акустичний, мовленнєворухомий, зоровий, рукомоторний [7]. Це найбільша кількість аналізаторів, ніж для будь-якого іншого виду мовленнєвої діяльності. У говорінні, слуханні та читанні задіяні всього три з них: мовленнєворухомий (зовнішнє або внутрішнє усне мовлення та/або проговорювання); слуховий (слухання себе самого на рівні зовнішнього або внутрішнього усного мовлення та/або проговорювання, а також слухання співрозмовника) та зоровий (сприйняття тексту при читанні, зорове спостереження за співрозмовником/ками – їх мімікою, жестикуляцією та іншими реакціями, що можуть сприйматися візуально, – в процесі усного мовлення). Саме підключення до процесу написання чотирьох аналізаторів стало одним з факторів високого ступеня усвідомленості та повільності процесу написання [12, с. 18]. Вже цей факт дає підстави стверджувати, що ПМ є більш складним видом МД, ніж говоріння, що воно має вторинний по відношенню до звукового мовлення характер, є більш пізнім утворенням і в соціо- і в онтогенезі і відрізняється від усного мовлення передусім способом оформлення. Якщо процес породження усного висловлювання завершується звуковим оформленням, то на письмі це тільки перший етап, який може зазнати змін, доповнень у процесі написання, тобто графічної фіксації мовлення [9, с. 189].

Усне і писемне мовлення розглядають як дві форми комунікації, що мають у своїй основі загальні базові моделі, загальний план змісту і дещо різні плани його вираження. З огляду на те, що письмо ізольоване від співрозмовника, від ситуації спілкування, воно потребує досконалішого обдумування, щоб забезпечити вимоги правильності, адекватності змісту, відповідності темі, повноти висловлювання, чіткості викладу думки. Письмовий продукт має бути більш обґрунтованим, логічним, доказовим. Писемне мовлення завжди контекстне на відміну від усного, яке є здебільшого ситуативним. Контекстна діяльність письма передбачає, що той, хто пише, здійснює цю діяльність довільно, сам активізує і контролює її, створює письмовий текст самостійно, перебираючи мовні засоби. [4, с. 213]

Науково-технічний прогрес, світова мережа Інтернет, преса, телебачення постійно зближують ці два види мовлення. В усній його формі використовуються основні лексико-граматичні одиниці літературної норми. Тому усне мовлення більше, ніж будь-коли, набирає ознак мовлення писемного [7]. Цей висновок має для нас неабияке значення з точки зору вже згаданої вище особливості текстів екскурсій, які укладаються як письмові тексти, призначені для усної презентації та слухового сприйняття.

Крім того, можна виокремити спільні характеристики й особливості обох форм мовлення, які є також важливими для нас. Обидві форми мовлення продуктивні, вони ґрунтуються на ідентичних психофізіологічних механізмах (репродукції, вибору, комбінування, конструювання та прогнозування або антиципації) на базі мовленнєвого слуху, внутрішнього мовлення, пам'яті тощо. Як було сказано вище, у породженні письмового і усного текстів задіяні спільні аналізатори: зоровий, мовленнєвомоторний і слуховий (у писемному мовленні ще й рукомоторний). Спільною для обох форм мовлення є і психологічний зміст МД: 1) мета спілкування, його мотив (в основі якого лежить потреба); 2) предмет спілкування (думки того, хто пише/говорить); 3) продукт (текст) і 4) результат (реакція того, хто читає/слухає).

Спільною є також фазова структура діяльності письма і говоріння, ідея якої належить С. Л. Рубінштейну. Кількість фаз у працях різних психологів та психолінгвістів коливається від трьох до п'яти. Л. С. Виготський та О. О. Леонтьєв виділяють у процесі породження письмового тексту п'ять основних етапів (фаз): 1) мотивації та формування мовленнєвої інтенції; 2) орієнтування; 3) планування; 4) реалізації плану; 5) контролю [1, с. 64]. І. О. Зимня, досліджуючи фазову структуру говоріння, об'єднала другу і третю фази в одну – орієнтувально-дослідницьку, а четверту і п'яту – у виконавчо-регулюючу [4, с. 50–55]. Таким чином, навіть у кількості фаз виявляються спільні й відмінні риси письма і говоріння. Різняться і зміст перелічених фаз.

У мотиваційно-спонукальній фазі з'являється мотив, яким є потреба, бажання спілкуватися з метою передати будь-яку інформацію на письмі, виникає задум висловлювання.

Початковим механізмом будь-якого мовлення, зокрема писемного, потрібно вважати приведення в дію мотивації. Аналізуючи мотиваційну сферу студентів ВНЗ, дослідники дійшли висновку, що особливе значення для ефективної навчальної діяльності має актуалізація таких потреб: пізнавальної, комунікативної, творчої, а також потреби в досягненнях [3, с. 19].

Мотивація людини (за джерелами виникнення мотивів) розподіляється психологами (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн та ін.) на зовнішню та внутрішню, а остання, в свою чергу, ділиться на перспективну та процесуальну. Зовнішня мотивація, наприклад, через змушення людини вчитися, малоефективна і не сприяє досягненню високих результатів навчання. Доцільно спиратися насамперед на внутрішню мотивацію, тобто таку, де стимули до навчання породжуються саме тим, хто навчається, а не нав'язуються йому ззовні [12, с. 19]. Перспективна мотивація обмежено впливає на ефективність навчальної діяльності, оскільки вона завжди орієнтована на віддалені досягнення, які можна отримати від виконання тієї чи іншої діяльності. Вплив процесуальної мотивації зовсім інший, ніж перспективної мотивації. Це мотивація безпосередньої дії, тому що вона пов'язана із задоволенням від самого процесу діяльності [12, с. 20]. І саме на цей вид мотивації доцільно спиратися у навчальному процесі, пропонуючи студентам цікавий навчальний матеріал і вправи, які потребують їхньої мисленнєвої і мовленнєвої активності та які навчають їх укладати професійно важливі тексти.

Існує ще один вид мотивації, властивий тільки тим, хто вивчає ІМ та спілкується нею. Р. С. Gardner [13] назвав цей вид мотивації інтегративним мотивом (integrative motive). Інтегративно вмотивовані студенти хочуть вивчати мову завдяки позитивному особистісному ставленню до цієї мови, народу, який нею спілкується, до його культури тощо. Р. С. Gardner стверджує, що тільки за наявності інтегративного мотиву можливий реальний успіх у вивченні ІМ, оскільки неможливо досягти успіху в оволодінні тим, що викликає байдужість, а тим більше тим, що не подобається [12, с. 21]. Цей вид мотивації можна створювати в навчальному процесі опосередковано, завдяки значному виховному потенціалу самої дисципліни "Іноземна мова" та формуючи у процесі навчання письма й лінгвосоціокультурну компетентність, яка є також невід'ємним компонентом іншомовної комунікативної компетентності.

Мотиваційно-спонукальна фаза ґрунтується на загальній потребі людини у вербальному спілкуванні. В її основі лежить ціла система позамовних факторів, що утворюють мотивацію. Мотив писемного мовлення – комунікація, мета – передача інформації, створення мисленнєвого завдання для інших. Потреба спілкування, тобто комунікативна потреба, виявлена у мотиві, реалізується в меті письмової комунікації. У писемному мовленні, як і у будь-якій діяльності людини, спонукання розглядаються як детермінуючий початок. Де немає цих спонукань, немає і діяльності, яку вони могли б викликати. Спонукання викликають акт мовлення як під впливом зовнішнього середовища, так і внаслідок внутрішньої потреби суб'єкта повідомити про деяку подію, роз'яснити яке-небудь явище, довести свою думку. У результаті спрацювання спонукання створюється задум висловлювання [5]. Тобто ситуація спричиняє мотив та потребу реалізувати його в МД, пов'язаній з виробничою діяльністю студента-туризмознавця, який має укладати тексти екскурсій різних видів.

Важливою також є творча мотивація, яка зазвичай розглядається як спрямованість особистості не лише на отримання знань, але й на оволодіння способами, прийомами діяльності, спрямованість на вдосконалення власної діяльності та особистості [3, с. 21]. Творча мотивація пов'язана у нашому випадку з бажанням укладача тексту екскурсії досягти найбільшого прагматичного ефекту у потенційних слухачів-туристів.

Фаза орієнтування спрямована на дослідження умов реалізації діяльності, остаточне виділення предмета діяльності, розкриття його властивостей, передбачає різнопланове орієнтування суб'єкта МД в умовах здійснення цієї діяльності (насамперед, в умовах мовної

комунікації) і дає відповіді на запитання: З ким (відбувається спілкування)? Де? Коли? З якою метою? Вона передбачає чітке визначення цілей мовного спілкування (або власної індивідуальної мовномисленнєвої діяльності), а також усвідомлення (уточнення і розшифровку) предмета МД (того, що буде предметом обговорення або аналізу, того, що буде відображено в МД, у нашому випадку – екскурсії).

У фазі планування під впливом мотиву, предмета і змісту зароджується думка і відбувається програмування письмового тексту у внутрішньому мовленні, здійснюється відбір слів і структур, необхідних для конкретного тексту, укладання плану майбутнього тексту екскурсії, планування її маршруту та об'єктів для показу. Ця фаза основана на реалізації найважливіших розумових дій планування і програмування висловлювань – усвідомлених мовних і мовленнєвих дій у межах МД. Для її характеристики важливо чітко розмежування основних інтелектуальних операцій, які забезпечують мовленнєвий процес. У психології планування розуміється як розумова дія, спрямована на виділення основних етапів діяльності (мовних і мовленнєвих дій, її складових) і визначення послідовності їх реалізації. Створення плану передбачає окреслення шляху і способу дії, тобто складання узагальненої програми майбутніх дій, а саме укладання плану майбутнього тексту екскурсії, який полягає у визначенні основних смислових фрагментів майбутнього висловлювання (підтем, абзаців – у складі тексту) або, за образним визначенням М. І. Жинкіна, основних його “смислових віх” і визначенні послідовності їх відображення в тексті. Сюди ж відносять композиційну побудову тексту екскурсії з виділенням основних його структурних частин – вступу, основної (інформаційно-пізнавальної) частини, яка містить характеристику об'єктів і конкретний матеріал, що розкривається екскурсоводом, висновку та визначення в найзагальнішому вигляді їх основного змісту.

У фазі реалізації плану писемне мовлення як діяльність реалізується у фіксації продукту за допомогою графічних засобів мови. Під час письма речення переписуються, переглядаються, вдосконалюються доти, поки той, хто пише, не переконається, що вони виражають думку достатньо стисло, стилістично красномовно і правильно та зможуть досягти запланованого комунікативного ефекту. Виконавча фаза МД реалізується за рахунок цілого комплексу мовних дій і операцій, більшість з яких відносять до сенсомоторного рівня породження і сприйняття мови.

Важливою для писемного мовлення є остання фаза – фаза контролю та/або самоконтролю. Під час продукування текст перебуває, як правило, в полі зору того, хто пише, достатньо тривалий час. Це дає повторну можливість коригувати своє висловлювання, реконструюючи його на основі перегляду та аналізу. А оскільки будь-яке навчання деякою мірою спирається на самокорекцію, то письмо та писемне мовлення як вид МД представляють для розвитку навичок і умінь КП необмежені можливості, що, в свою чергу, сприяє становленню вміння самоконтролю і в інших видах МД [7]. Під час цієї фази студент має можливість адаптувати укладений текст екскурсії до усного сприйняття потенційними слухачами, наприклад спростити граматичні структури, увести емоційно забарвлену лексику розмовного стилю, заповнити переходи від одного об'єкта до іншого цікавими фактами тощо.

Письмо як вид МД з точки зору кількості і змісту його фаз має дуже суттєву різницю порівняно з усіма іншими видами МД. Суть цієї різниці полягає в сукцесивності/симультанності проходження фаз. У досвідченого мовця, читача або слухача фази говоріння, читання або слухання протікають в основному одночасно, але на різних рівнях (симультанний процес). Послідовність (сукцесивність) проходження фаз з'являється тільки у разі появи труднощів розуміння або породження мовлення. При створенні ж тексту зовсім нового для того, хто пише, тобто при виконанні цілком творчої роботи, процес розвивається скоріш як сукцесивний (тобто як послідовна зміна фаз), а не як симультанний. Така особливість пов'язана з тим, що письмо є процесом здебільшого свідомим та досить повільним [12, с. 33].

Ми вважаємо за доцільне розглянути також взаємозв'язок читання і письма. Коли студенти-туризмознавці укладають тексти екскурсій, вони спершу опрацьовують та читають велику кількість інформації географічного, культурознавчого та історичного характеру, тому що в текстах оглядових екскурсій надаватиметься інформація про місто (його пам'ятки, музеї, визначні місця тощо). Далі студенти мають вибрати з прочитаних текстів найважливішу і найцікавішу інформацію, адаптувати її для усного сприйняття та написати завершений, функціонально цілісний, зв'язний, логічно структурований та прагматично ефективний текст екскурсії.

Писемне мовлення пов'язане з читанням з точки зору їх психофізіологічних механізмів, які мають спільні елементи: зорово-графічні та слухо-мовленнєвомоторні образи мовних явищ. Тому ці два види мовномоторної діяльності взаємно підтримують один одного: написання є кодування думки графічними знаками, читання є перекодування графічних знаків в слухо-мовленнєвомоторний код внутрішнього мовлення (під час читання мовчки) або в зовнішню мову – під час читання вголос [4]. Письмове кодування інформації будь-якою мовою є досить складною мовленнєвою діяльністю [5, с. 118, 131]. Цей фактор необхідно врахувати у розробці етапів формування КП і відповідних вправ для навчання продукування текстів екскурсій.

Писемне мовлення, як вказує Н. І. Гез, сприяє більшому розгортанню внутрішнього мовлення, оскільки воно передбачає повільніший аналіз і синтез висловлюваного, дає можливість розгортати потрібну думку, повертатися до пройдених етапів [2, с. 304]. З цього випливає, що студент-туризмознавець, укладаючи тексти екскурсій, може коригувати їх до досягнення найбільш прийняттого варіанта.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проблема формування компетентності у писемному мовленні фахівців у сфері туризму стосується насамперед методики навчання майбутніх туризмознавців укладання такого поширеного туристичного продукту, як текст екскурсій різних видів, адже екскурсійне обслуговування є дуже важливою частиною комплексу туристських послуг. Екскурсії є письмовим продуктом, який укладається на основі прочитаних текстів і призначається для усної презентації (говоріння) та сприйняття на слух. З огляду на цей факт важливим є взаємозв'язок письма з іншими видами МД. З позиції психолінгвістики письмо необхідно розглядати як вид МД, який з точки зору кількості і змісту його фаз має дуже суттєву різницю порівняно з усіма іншими видами МД. Усне і писемне мовлення перебувають у найтіснішому зв'язку, зокрема письмо пов'язане з говорінням і читанням. Проте в процесі письма, на відміну від говоріння та читання, працюють усі види аналізаторів, що стало фактором високого ступеня його усвідомленості та повільності процесу написання. При створенні тексту екскурсії, тобто при виконанні цілком творчої роботи, процес письма розвивається як послідовна зміна фаз, моделювання яких у відповідних вправах дасть змогу зробити ефективнішим.

Щодо перспектив подальших розвідок у цьому напрямку, то наукового вирішення потребують питання дослідження особливостей текстів англійських екскурсій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский; [под ред. В.В. Давыдова]. – М.: Педагогика-пресс, 1999. – 536 с.
2. Гез Н. И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Н. И. Гез, М. В. Ляховицкий. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.
3. Глазунова Т. В. Обучение письменному общению на английском языке с применением “диалога-журнала” (2-й курс языкового педагогического вуза) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Глазунова Тамара Владимировна. – К., 1997. – 214 с.
4. Глухов В. П. Основы психолінгвістики: учеб. пособие для студентов педвузов / В. П. Глухов. – М.: АСТ : Астрель, 2005. – 351 с.
5. Жинкин Н. И. Механизмы речи / Жинкин Н. И. – М.: 1958. – 378 с.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

7. Литвинюк О. М. Лінгвістичні та психологічні особливості англійського писемного мовлення / Достижения науки за последние годы. Новые наработки Под-секция 5. Языковедение и иностранные языки. / О. М. Литвинюк с. 81–83. Режим доступа: konferentsiya.com.ua/files/image/konf%2012/doklad_12_5_19.pdf
8. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. [за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
9. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах: [підруч. для студентів вищих навч. закл.] / Г. С. Чекаль, О. А. Палій, С. І. Потапенко, І. Ф. Андрійко. – К. – 2010. – 322 с.
10. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Колектив авторів. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
11. Скурагівська Г.С. Навчання писемного англійського професійного мовлення студентів фінансово-економічних спеціальностей: Автореф. дис. ... кандидата пед. наук/ КНЛУ. – К., 2002. – 20 с.
12. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 288 с.[RTF bookmark end: _Ref310092114]
13. Gardner R.C. Social psychology and second language learning. The role of attitudes and motivation / R.C. Gardner. – London: Edward Arnold (Publishers) Ltd, 1985 – 208 p.

REFERENCES

1. Vyhotskyj L. S. Pedagogicheskaia psichologiya / L. S. Vyhotskyj; [pod red. V.V. Davydova]. – M.: Pedagogika-press, 1999. – 536 s.
2. Hez N. Y., Metodyka obuchenyia ynostrannym iazykam v srednej shkole / N. Y. Hez, M. V. Liakhovytskyj. – M.: Vysshaia shkola, 1982. – 373 s.
3. Hlazunova T. V. Obuchenye pys'mennomu obscheniyu na anhlyjskom iazyke s prymenenyem "dialoha-zhurnala" (2-j kurs iazykovoho pedagogicheskoho vuza) : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Hlazunova Tamara Vladymyrovna. – K., 1997. – 214 s.
4. Hlukhov V. P. Osnovy psicholinhvistyky: ucheb. posobyе dlia studentov pedvuzov / V. P. Hlukhov. – M.: ACT : Astrel', 2005. – 351 s.
5. Zhynkyn N. Y. Mekhanyzmy rechy / Zhynkyn N. Y.. – M.: 1958. – 378 s.
6. Zahal'noievropejs'ki Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / Nauk. red. ukrains'koho vydannia S.Yu. Nikolaieva. – K.: Lenvit, 2003. – 273 s.
7. Lytvyniuk O. M. Lihvistychni ta psicholohichni osoblyvosti anhlijs'koho pysemnogo movlennia Dostyzhennia nauky za poslednye hody. Novye narabotky Pod-sektsiya 5. Yazykovedenye y ynostrannye iazyky. / O. M. Lytvyniuk s. 81–83. Rezhym dostupu: konferentsiya.com.ua/files/image/konf%2012/doklad_12_5_19.pdf
8. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur : teoriia i praktyka : pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedagogichnykh i lihvistychnykh universytetiv / O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Borets'ka ta in. [za zahal'n. red. S. Yu. Nikolaievoi]. – K. : Lenvit, 2013. – 590 s.
9. Metodyka navchannia inozemnykh mov u zahal'noosvitnikh zakladakh: [pidruch. dlia studentiv vyschykh navch. zakl.] / H. S. Chekal', O. A. Palij, S. I. Potapenko, I. F. Andriyko. – K. – 2010. – 322 s.
10. Prohrama z anhlijs'koi movy dlia profesijnoho spilkuvannia / Kolektyv avtoriv. – K.: Lenvit, 2005. – 119 s.
11. Skurativs'ka H.S. Navchannia pysemnogo anhlijs'koho profesijnoho movlennia studentiv finansovo-ekonomichnykh spetsial'nostej: Avtoref. dys. ...kandydata ped. nauk/ KNLU. – K., 2002. – 20 s.
12. Tarnopol's'kyj O. B. Metodyka navchannia studentiv vyschykh navchal'nykh zakladiv pys'ma anhlijs'koiu movoiu / O. B. Tarnopol's'kyj, S. P. Kozhushko. – Vinnytsia : Nova knyha, 2008. – 288 s.
13. Gardner R.C. Social psychology and second language learning. The role of attitudes and motivation. – London: Edward Arnold (Publishers) Ltd, 1985 – 208 p.